

U s t a w a

z dnia 3 czerwca 1921 r.

o Kontroli Państwowej.

Art. 1. Kontrola Państwowa jest władzą, w czynnościach swoich opartą na zasadach kolegjalności (art. 20 — 22), z ministerstwami równorzędną, od Rządu niezależną, podległą bezpośrednio Prezydentowi Rzeczypospolitej.

Art. 2. Kontrola Państwowa powołana jest do rewizji dochodów i wydatków Państwa oraz jego stanu majątkowego.

Art. 3. W miarę uznania Rządu, Kontrola Państwowa może być również powołana do rewizji finansowej gospodarki ciał samorządnych oraz instytucji, zakładów, fundacji, stowarzyszeń i spółek, działających przy udziale finansowym Skarbu Państwa lub pod jego gwarancją.

Art. 4. Spełniając swe zadania, Kontrola Państwowa bada, czy czynności gospodarcze i finansowe władz i urzędów państwowych oraz instytucji, wymienionych w art. 3, były legalne, wykonane z należytą oszczędnością i celowo, pod względem gospodarczym.

Kontrola, dokonywana przez Kontrolę Państwową, nie usuwa odpowiedzialności ministrów i kontrolowanych władz i urzędów.

Art. 5. Kontrola Państwowa wykonywa: 1) kontrolę faktyczną, 2) kontrolę następną.

Art. 6. Kontrola Państwowa wykonywa kontrolę faktyczną, według swego uznania we wszystkich dziedzinach administracji i gospodarki Państwa.

Kontrola ta obejmuje: badanie umów i wszelkich zobowiązań, rewizję kas, rachunkowości, rewizję składów, magazynów, inwentarzy i wogóle majątku państwowego oraz sprawdzanie na miejscu wszelkich robót i dostaw, z punktu widzenia celowości i pod względem gospodarczym.

Art. 7. Kontrola następna polega na sprawdzaniu rachunków pod względem: formalnym, cyfrowym i co do istoty dokonanych czynności. Kontrola ta ma być dokonywana w czasie jaknajrychlejszym po dokonaniu wydatków i pobraniu dochodów. W tym celu Kontrola Państwowa oraz władze i urzędy są obowiązane ściśle przestrzegać przepisów i instrukcji, wydanych w tym względzie.

Uwagi o wykonaniu budżetu za okres ubiegły z wnioskiem o udzielenie lub odmówienie Rządowi absolutorjum (art. 9 Ustawy Konstytucyjnej) Najwyższa Izba Kontroli przedstawia jednocześnie Prezydentowi Rzeczypospolitej, Sejmowi i Senatowi najpóźniej w sześć miesięcy od dnia otrzymania od Ministerstwa Skarbu ogólnego zamknięcia rachunków z całej gospodarki państwowej, udzielając odpisu powyższych uwag (i wniosku) Prezesowi Rady Ministrów i Ministrowi Skarbu.

Art. 8. Najpóźniej w sześć miesięcy po upływie okresu budżetowego Najwyższa Izba Kontroli przedstawia Prezydentowi Rzeczypospolitej, Sejmowi i Senatowi sprawozdanie z czynności Kontroli, dokonanych w tymże okresie budżetowym. Prezes Najwyższej Izby Kontroli przesyła odpisy tego sprawozdania Prezesowi Rady Ministrów i Ministrowi Skarbu do wiadomości.

Niezależnie od uwag o wykonaniu budżetu za okres ubiegły (art. 7) i sprawozdania o swych czynnościach rewizyjnych (art. 8) Najwyższa Izba Kontroli ma prawo, w wypadkach szczególniejszej wagi lub niecierpiących zwłoki, przedstawiać Prezydentowi Rzeczypospolitej oraz Sejmowi i Senatowi sprawozdanie i wnioski z poszczególnych wyników Kontroli, przy równoczesnym udzieleniu odpisów do wiadomości Prezesa Rady Ministrów i Ministra Skarbu.

Art. 9. Delegatom Kontroli Państwowej przysługuje prawo badania na miejscu ksiąg, rachunków, aktów i wszelkich dokumentów.

Władze i urzędy państwowe oraz instytucje, wymienione w art. 3, obowiązane są dawać delegatom Kontroli Państwowej wszelkie potrzebne wyjaśnienia tak ustnie jak i na piśmie.

Art. 10. Przepisy o sposobie wykonywania kontroli zawarte będą w instrukcjach, wydanych przez Prezesa Najwyższej Izby Kontroli, w porozumieniu z odpowiednimi ministrami, władzami centralnymi oraz instytucjami, wymienionymi w art. 3, zgodnie z zasadami, uchwalonemi przez Kolegium Najwyższej Izby Kontroli (art. 22).

Art. 11. Władze i urzędy państwowe oraz instytucje, wymienione w art. 3, obowiązane są ściśle stosować się do przepisów i zarządzeń, wydanych przez Kontrolę Państwową w zakresie jej kompetencji.

W razie niezastosowania się Kontrola Państwowa zażąda od właściwej władzy przełożonej wykonania swych zarządzeń oraz pociągnięcia winnych do odpowiedzialności dyscyplinarnej.

Art. 12. Władze i urzędy państwowe mogą wydawać przepisy kasowe i rachunkowe nie inaczej, jak w porozumieniu z Kontrolą Państwową i Ministerstwem Skarbu. Ministerstwa i władze centralne oraz instytucje, podległe Kontroli w myśl art. 3, wydając, zmieniając lub uchylając rozporządzenia administracyjne w granicach ustalonych z Kontrolą Państwową instrukcji i przepisów, obowiązane są jednocześnie zawiadomić o tem Kontrolę Państwową.

Art. 13. W razie stwierdzenia nieprawidłowej rachunkowości lub kasowości, braku w gotówce lub w materiałach, roztrwonienia majątku, złej lub rujnującej gospodarki i wogóle działań, nacechowanych brakiem troski o dobro publiczne, a połączonych ze stratą lub mogących wywołać stratę dla Skarbu Państwa—Kontrola Państwowa zawiadamia o tem właściwą władzę w celu usunięcia nadużyć, wad i braków, oraz ma prawo zażądać zawieszenia w czynnościach odnośnych funkcjonariuszów i pociągnięcia winnych do odpowiedzialności osobistej i materialnej.

W wypadku wykrycia i ustalenia przy kontroli straty dla Skarbu Państwa Kontrola Państwowa obowiązana jest do żądania ich pokrycia i zabezpieczenia oraz do czuwania nad wykonaniem tego żądania.

Art. 14. W skład Kontroli Państwowej wchodzi: 1) Prezes Najwyższej Izby Kontroli oraz dwaj wiceprezesi, 2) Najwyższa Izba Kontroli i 3) Izby Okręgowe Kontroli.

Art. 15. Prezesa Najwyższej Izby Kontroli mianuje Prezydent Rzeczypospolitej na wniosek Rady Ministrów.

Prezes Najwyższej Izby Kontroli składa przysięgę na ręce Prezydenta Rzeczypospolitej.

Art. 16. Prezes Najwyższej Izby Kontroli jest odpowiedzialny za prawidłowy bieg spraw w Kontroli Państwowej. Do niego należy wydawanie wszelkich zarządzeń administracyjnych i organizacyjnych w zakresie kompetencji Kontroli Państwowej.

Art. 17. Prezes Najwyższej Izby Kontroli jest równorzędny ministrom. Prezes Najwyższej Izby Kontroli ma prawo zabierać głos na posiedzeniach Sejmu i Senatu w sprawach Kontroli Państwowej bądź osobiście, bądź przez swoich zastępców lub delegatów, oraz na żądanie Sejmu lub Senatu obowiązany jest udzielać informacji i wyjaśnień.

Art. 18. Zastępcami Prezesa Najwyższej Izby Kontroli są dwaj wiceprezesi, mianowani przez Prezydenta Rzeczypospolitej na wniosek Prezesa Najwyższej Izby Kontroli.

Wiceprezesi są równorzędni podsekretarzom stanu i współdziałają z Prezesem w zarządzaniu Kontrolą Państwową.

Art. 19. Najwyższa Izba Kontroli wykonywa rewizję centralnych organów Rządu oraz instytucji, wymienionych w art. 3, poddanych jej kontroli. Ponadto, jako w naczelnym organie Kontroli Państwowej, ześrodkowuje się w niej rozpatrywanie wyników rewizji administracji państwowej. Na czele Najwyższej Izby Kontroli stoi Prezes Najwyższej Izby. W skład Najwyższej Izby wchodzi: 1) Kolegium Najwyższej Izby Kontroli, 2) Departamenty i 3) Wydział Personalny.

Art. 20. Kolegium Najwyższej Izby Kontroli jest najwyższą w obrębie Kontroli Państwa kolegialną instytucją.

Kolegium stanowią: Prezes Najwyższej Izby Kontroli, jako przewodniczący, obaj wiceprezesi, dyrektorowie departamentów i ich zastępcy.

Członkami Kolegium mogą być osoby, które ukończyły z dyplomem wyższe studia naukowe. Wymaganie to, w ciągu pierwszych lat pięciu od czasu wydania niniejszej ustawy, nie jest obowiązujące.

Art. 21. Kolegium Najwyższej Izby Kontroli jest powołane do stanowienia:

- 1) w sprawach, wynikłych wskutek odwołania się od orzeczeń Kolegiów, Departamentów i Izb Okręgowych;
- 2) w przedmiocie ogólnych zamknięć rachunkowych ubiegłego okresu budżetowego;
- 3) w przedmiocie ustalenia układu i treści sprawozdania Kontroli Państwowej za ubiegły okres budżetowy oraz uwag o wykonaniu budżetu (art. 7 i 8);
- 4) w przedmiocie ogólnych zasad kontroli i ogólnych przepisów rachunkowych i kasowych;
- 5) we wszelkich sprawach, poddanych pod obrady Kolegium przez Prezesa Najwyższej Izby Kontroli.

Art. 22. Do ważności uchwał Kolegium niezbędna jest obecność Prezesa Najwyższej Izby Kontroli lub w jego zastępstwie jednego z wiceprezów oraz co najmniej dwóch dyrektorów Departamentów i dwóch zastępców dyrektorów Departamentów.

Uchwały zapadają większością głosów, w razie równości rozstrzyga głos przewodniczącego.

Kolegium ma prawo zapraszać w charakterze rzeczoznawców osoby prywatne i wzywać urzędników i funkcjonariuszy instytucji państwo-

wych lub instytucji, podległych Kontroli (art. 3) dla udzielenia wyjaśnień i informacji.

Rzeczoznawcy i reprezentanci władz i urzędów nie mogą brać udziału w naradach, ani też być obecnymi przy wydawaniu uchwał.

Art. 23. Najwyższa Izba Kontroli dzieli się na cztery Departamenty i Wydział Personalny.

W skład Departamentów Najwyższej Izby Kontroli wchodzi: dyrektor Departamentu, naczelnicy wydziałów, radcowie, referenci i sekretarze, pomocnicy referentów, rachmistrze, kanceliści.

Dyrektor Departamentu odpowiedzialny jest przed Prezesem Najwyższej Izby Kontroli za prawidłowy bieg spraw w Departamencie.

W zarządzaniu Departamentem dyrektorowi pomaga oraz jest jego zastępcą jeden z naczelników wydziałów, wyznaczony przez Prezesa Najwyższej Izby Kontroli.

Dyrektora Departamentu mianuje Prezydent Rzeczypospolitej na wniosek Prezesa Najwyższej Izby Kontroli, naczelników wydziałów i wszystkich innych urzędników mianuje Prezes Najwyższej Izby Kontroli po zasięgnięciu opinii dyrektora Departamentu.

Departamenty dzielą się na wydziały. Prezes najwyższej Izby Kontroli ustala liczbę wydziałów w Departamentach i zakres ich czynności.

Wydział Personalny Najwyższej Izby Kontroli składa się: z naczelnika wydziału, radców, referentów i archiwistów, rachmistrzów i kancelistów.

Art. 24. Orzeczenia w sprawach rewizji faktycznej i następnej oraz w przedmiocie poszczególnych zamknięć rachunków zapadają w Kolegium Departamentu, złożonym z dyrektora Departamentu lub jego zastępcy, jako przewodniczącego, i naczelników wydziałów. Ponadto pod obrady Kolegium mogą być poddane wszelkie inne sprawy według uznania dyrektora Departamentu.

Do ważności uchwał Kolegium niezbędna jest obecność, oprócz przewodniczącego, conajmniej dwóch naczelników wydziałów.

Uchwały zapadają większością głosów.

Jeżeli orzeczenie nie zapadnie jednomyślnie, dyrektor może przedstawić sprawę pod decyzję Kolegium Najwyższej Izby.

Art. 25. Władzom, urzędom i instytucjom, poddanym Kontroli w myśl art. 3, oraz osobom interesowanym przysługuje w ciągu dni 14 od dnia doręczenia orzeczenia Kolegium departamentu prawo odwołania się do Kolegium Najwyższej Izby.

Dyrektor Departamentu wniesione odwołanie przedstawia Kolegium Najwyższej Izby ze swym wnioskiem.

Art. 26. Orzeczenia Kolegium Departamentu ulegają natychmiastowemu wykonaniu i przez Kolegium Departamentu w żadnym wypadku zmienione być nie mogą. Na żądanie, postawione w odwołaniu, może Kolegium Najwyższej Izby Kontroli wstrzymać wykonanie orzeczenia Departamentu. W razie ujawnienia nowych faktów i okoliczności, wymagających zmiany zapadłych już orzeczeń, Kolegium Departamentu przedstawia sprawę Kolegium Najwyższej Izby.

Art. 27. Prezes Najwyższej Izby Kontroli w porozumieniu z Prezesem Rady Ministrów otwiera Izby Okręgowe Kontroli i ustala terytorjalnie zakres ich działania, może on jednak, w porozumieniu z Prezesem Rady Ministrów, poruczać sprawowanie kontroli innym organom Kontroli Państwowej poza terytorjalnie właściwą Izbą.

W skład Izb Okręgowych wchodzi: prezes, wiceprezes, naczelnicy wydziałów, radcowie, sekretarze i referenci, pomocnicy referentów, rachmistrze i archiwista, oraz kanceliści.

Prezesa Izby Okręgowej mianuje Prezydent Rzeczypospolitej na wniosek Prezesa Najwyższej Izby Kontroli. Urzędników Izby Okręgowej do VIII stopnia służbowego włącznie mianuje Prezes Najwyższej Izby Kontroli na wniosek prezesa Izby Okręgowej, a urzędników niższych stopni służbowych i wszystkich innych funkcjonariuszy Izby Okręgowej mianuje prezes Izby Okręgowej.

Izba Okręgowa kontroluje urzędy miejscowe, podległe ministerstwom i władzom centralnym, oraz instytucje, wskazane w art. 3 ustawy niniejszej. Izba Okręgowa Kontroli jest równorzędną Departamentowi Najwyższej Izby Kontroli i działa na zasadach, wskazanych w art. 24, 25 i 26.

Art. 28. W razie potrzeby Prezes Najwyższej Izby Kontroli w porozumieniu z Prezesem Rady Ministrów otwiera specjalne urzędy Kontroli Państwowej.

Urzędy te mieć będą organizację Izb Okręgowych Kontroli i działać na tych samych zasadach z uwzględnieniem specjalnych przepisów, jakie Prezes Najwyższej Izby Kontroli wyda w porozumieniu z właściwymi ministrami.

Art. 29. Prezes Najwyższej Izby Kontroli przesyła corocznie Ministrowi Skarbu preliminarz budżetowy Kontroli Państwowej celem uzgodnienia go i włączenia do budżetu państwowego.

W razie gdyby między Prezesem Najwyższej Izby Kontroli a Ministrem Skarbu nie doszło do porozumienia w przedmiocie powyższego preliminarza budżetowego Kontroli Państwowej, Prezes Najwyższej Izby ma prawo, niezależnie od terminu wniesienia do Sejmu przez Ministra Skarbu ogólnego preliminarza budżetowego, zgłosić do Sejmu wnioski z uzasadnieniem żądanego dla Kontroli kredytu.

Prezesowi Najwyższej Izby Kontroli przysługuje prawo przenoszenia kredytu w obrębie całego budżetu Kontroli Państwowej i w granicach sum kredytów, tym budżetem określonych, oraz określenia ilości urzędników, poczynając od stopnia służbowego V we wszystkich organach Kontroli Państwowej.

Kontrola wykonania budżetu Kontroli Państwowej przysługuje Sejmowi.

Art. 30. Prezes Najwyższej Izby Kontroli może być pociągnięty do odpowiedzialności przez Sejm lub Senat za swe czynności urzędowe, przez które rozmyślnie lub wskutek zaniedbania pogwałcił ustawy i podlega przepisom, ustanowionym w tym względzie dla Ministrów.

Artykuł 9 Ustawy Konstytucyjnej o nieusuwalności członków Kolegium Najwyższej Izby nie stosuje się do członków Kolegium Departamentów Najwyższej Izby Kontroli, do prezesów i wiceprezesów Izb Okręgowych i członków Kolegiów tychże Izb; korzystają oni jednak z ustawowych przywilejów sędziów i podlegają przepisom dyscyplinarnym, ustanowionym dla sędziów.

Instancją dyscyplinarną dla członków wszystkich Kolegiów z wyjątkiem Prezesa Najwyższej Izby Kontroli jest komplet Sądu Najwyższego, złożony z trzech sędziów tegoż Sądu (z których jeden przewodniczy), zwiększony o dwóch członków Kolegium Najwyższej Izby Kontroli, wybieranych przez to Kolegium na przeciąg jednego roku.

Funkcję prokuratora dyscyplinarnego pełni jeden z dyrektorów departamentu lub zastępców dyrektora Departamentu Najwyższej Izby Kontroli, wyznaczony przez jej Prezesa.

Urzednicy Kontroli Państwowej mogą być pociągnięci do odpowiedzialności karnej z powodu swych urzędowych zajęć jedynie za zgodą Prezesa Najwyższej Izby Kontroli.

Do czasu uzyskania zgody nie mogą być przeciwko tym urzędnikom wydawane jakiegokolwiek zarządzenia.

Art. 31. Prezes Najwyższej Izby Kontroli, wiceprezesi, członkowie Kolegium Najwyższej Izby Kontroli nie mogą być członkami Sejmu lub Senatu.

Osoby te oraz wszyscy urzędnicy etatowi Kontroli Państwowej nie mogą równocześnie zajmować innych urzędów, ani też uczestniczyć w zarządzie, radzie nadzorczej lub zawiadowczej przedsiębiorstw, obliczonych na zysk.

Zajęcia naukowe, literackie i inne jeżeli nie połączone z uszczerbkiem dla służby w Kontroli Państwowej, mogą być dopuszczane za zezwoleniem odpowiedniej władzy: Prezesa Najwyższej Izby Kontroli, dyrektora departamentu, lub Prezesów Izb Okręgowych

Osoby, spokrewnione lub spowinowacone ze sobą do trzeciego stopnia włącznie, nie mogą być członkami tego samego Kolegium.

Art. 32. Do urzędników Kontroli Państwowej stosują się przepisy ustawy o państwowej służbie cywilnej, o ile niniejsza ustawa inaczej nie stanowi.

Art. 33. Regulamin wewnętrznego ustroju Najwyższej Izby Kontroli i Izb Okręgowych wyda Prezes Najwyższej Izby Kontroli.

Art. 34. Na przeciąg lat trzech od chwili objęcia urzędowania zawieszona jest wykonanie ust. 2 art. 30, o ile dotyczy ono przywilejów sędziowskich członków Kolegiów Departamentów Najwyższej Izby, prezesów, wiceprezesów oraz członków Kolegiów Izb Okręgowych.

Art. 35. Wykonanie niniejszej ustawy poleca się Prezesowi Rady Ministrów i Prezesowi Najwyższej Izby Kontroli.

Art. 36. Ustawa niniejsza wchodzi w życie z dniem jej ogłoszenia. Równocześnie traci moc obowiązującą dekret Naczelnika Państwa z dnia 7 lutego 1919 r. (Dz. Pr. № 14 poz. 183).†

Marszałek: *Trąpczyński*

Prezydent Ministrów: *Witos*

Prezes Najwyższej Izby Kontroli Państwa: w z. *Nentwig*
